

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วและให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นทางเศรษฐกิจวัตถุสิ่งของ ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่ได้รับความสะดวกสบายจนมีค่านิยมทางด้านวัตถุที่สูงขึ้นทำให้วิถีและการดำเนินชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงจากความเรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปสู่ความสับสนวุ่นวาย มีการแข่งขันตลอดเวลา ผู้คนมุ่งเน้นแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงกล่าวได้ว่าเจริญแต่เพียงวัตถุแต่ขาดความเจริญทางจิตใจ

จากความก้าวหน้าดังกล่าวในยุคปัจจุบันมีส่วนทำให้คุณธรรมจริยธรรมและสิ่งดีงาม ถูกกลืนหายไปจนทำให้ผู้คนจำนวนมากไม่เห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่เคยปฏิบัติกันมา เนื่องจากคุณธรรมไม่ส่งเสริมความเจริญทางวัตถุ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต กลับมีคุณธรรมและจริยธรรมลดลงให้ความสำคัญต่อวัตถุสิ่งของก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในสังคมรุนแรงมากขึ้นซึ่งควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ

ดังนั้นการพัฒนาประเทศแนวใหม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและพัฒนาคนไปพร้อมกับพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 รวมทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2560 - 2579 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณลักษณะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทชีวิตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560. หน้า ฉ.)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 มาตราที่ 6 ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5.)

จากความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยทั้งด้านความรู้คุณธรรมนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นภารกิจในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นภารกิจ

ที่สำคัญเร่งด่วนของสถานศึกษา นอกจากนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติที่ใฝ่มีมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 4.) โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม คือ การนำหลักคุณธรรมนำความรู้สู่การปฏิบัติ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมเรียนรู้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2560, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579, หน้า ๘.)

การพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศนั้น ปัจจัยที่สำคัญ คือ ทรัพยากรมนุษย์และกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการสร้างองค์ความรู้แบบยั่งยืน ประเทศชาติจะพัฒนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ไม่ได้เลยหากประชาชนในประเทศขาดการพัฒนา ด้านการศึกษา การศึกษามุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคลให้มีสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ มุ่งพัฒนาครอบครัวให้มีความรักและอบอุ่น มุ่งสร้างกำลังความเข้มแข็งของชุมชนให้ร่วมผนึกกำลังกัน เป็นกำลังคนที่เป็นปีกแผ่นพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาที่จะเสริมสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าให้กับประเทศจะต้องเป็นการศึกษาที่มีความรู้มีคุณธรรม ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันกระแสของวัตถุนิยมได้เข้ามาครอบงำวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของคนไทย การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเกิดการแก่งแย่งแข่งขันกัน ส่งผลให้คนไทยในสังคมไทยเห็นแก่ตัว คุณธรรมจริยธรรมเสื่อมทรามลงอย่างน่าวิตก นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งซึ่งตามความเป็นจริงในโลกแห่งการแข่งขันทางปัญญาเพื่อความอยู่รอดในสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความเข้มแข็งทางด้านสติปัญญา มีความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม ประเทศชาติจึงจะสามารถอยู่รอดและมีความสงบสุขได้ (วีระพงศ์ ถิ่นแสนดี, 2550, หน้า 1 - 2.)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 มาตราที่ 6 ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5.) จากความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาคนไทยทั้งด้านความรู้คู่คุณธรรมนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นภารกิจในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นภารกิจที่สำคัญเร่งด่วนของสถานศึกษา

นอกจากนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติที่ให้มีมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 4.) โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม คือ การนำหลักคุณธรรมนำความรู้สู่การปฏิบัติ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมเรียนรู้ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบคุณธรรมนักเรียน และนอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

จากสถานการณ์สังคมไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางกระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดลง ละเลยศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ เช่น เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งในสังคมไทยได้ให้ความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบ ดังนั้นเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการจึงจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้ และทักษะความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบควบคู่กันไปทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งต้องได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยการพัฒนาคนในสังคมต้องเริ่มจากการปลูกฝังตั้งแต่เยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขัดเกลา อบรมบ่มนิสัย เพื่อให้เด็กและเยาวชนประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมดีงามและพร้อมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพของประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน กระทรวงศึกษาธิการได้เร่งปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง คำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการการเรียนรู้และเชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา กลุ่มเป้าหมายแรกที่สำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ

คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งถ้าได้ทำกับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาก็จะขยายผลในวงกว้างผ่านตัวผู้เรียน (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2550, หน้า 21.)

ซึ่งสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนไปนั้นย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของเด็กและเยาวชนชาติ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหานักเรียนออกกลางคัน ปัญหาหนีเรียน ปัญหาทำร้ายร่างกาย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหามีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยเรียน ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ปัญหา โรคเอดส์ ปัญหาการพนัน ปัญหาว่างงาน ปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 1.) ประกอบกับสภาพครอบครัวที่สภาพเศรษฐกิจกดดันให้พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำงานนอกบ้านจนไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมและอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้แกกันน้อยลง อัตราการหย่าร้างมีมากขึ้นทำให้เกิดการปล่อยปละละเลย เยาวชนขาดการดูแลเอาใจใส่ต่อการดำรงชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลให้เยาวชนขาดทักษะในการดำรงชีวิต ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ เขาจึงต้องหันชีวิตไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ ได้แก่ บุหรี่ สุรา ยาเสพติด การพนัน และการใช้สื่อไม่เหมาะสมจึงตกเป็นเหยื่อโฆษณา บริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย และมีการเลียนแบบพฤติกรรมมั่วสุมทางเพศ ติดเกมออนไลน์เที่ยวสถานบริการและสถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งการขายบริการทางเพศ การตามกระแสวัตถุนิยม จึงทำให้คนในสังคมขาดคุณธรรมจริยธรรมที่พึงมีประจำ ไม่นำพาคุณงามความดีอันเป็นแบบอย่างแก่เด็กและเยาวชน สังคมเกิดความเห็นแก่ตัว ขาดความรักสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน ขาดความจริงใจแก่แย้งซึ่งดีทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติ จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในสังคมนั้นมาจากการที่เด็กได้รับสิ่งที่ไม่ดี ประกอบกับการที่เด็กขาดทักษะและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตที่ดีหรือผู้ที่คอยชี้แนะในทางที่ดีก็จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยได้อย่างมากทีเดียว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 2.)

จากสภาพสังคมในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมที่อยู่ร่วมกันเกิดการแข่งขัน แก่งแย่งชิงดีกันเพื่อให้ตนเองอยู่รอดและมีความสุข โดยมีการเอาใจเอาเปรียบในสังคมทุกรูปแบบ คิดวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตนอย่างไม่พอเพียง เป็นสาเหตุทำให้เกิดการทุจริตทุกรูปแบบ มีการคอร์รัปชันหรือการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยการใช้อำนาจที่ได้มาโดยหน้าที่ในการหาประโยชน์ส่วนตัว เช่น การติดสินบน การรีดไถ ชูกรรโชก การยักยอก การเล่นพรรคเล่นพวก ผลประโยชน์ทับซ้อน การสนับสนุนพรรคการเมืองอย่างทุจริต ต่างล้วนเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง เพราะปัญหาเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญลำดับต้น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก และปัญหาดังกล่าวก็เกิดขึ้นมาช้านานจนฝังรากลึก และพบเกือบทุกกลุ่มอาชีพในสังคมไทยที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนานและปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันนั้นถือได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่

ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ยังไม่มีที่ท่าว่าจะหมดไป อีกทั้งยังทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) จึงได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาแล้ว 3 ระยะ และในปี พ.ศ.2564 อยู่ในระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 “สร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต” ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะที่ “ไม่ทนต่อการทุจริต” โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมในทุกระดับช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและปลูกฝังความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินการผ่านสถาบันหรือกลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาทงสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงมีแนวทางที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มจากสถาบันสำคัญนั่นก็คือ โรงเรียน จึงได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา หรือที่เรียกว่า “โครงการโรงเรียนสุจริต” สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือต่อต้านการทุจริตร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประสานความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยอาศัยกลไกทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ความสำคัญกับการเตรียมการด้านป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสถานศึกษาเพื่อวางรากฐาน การปลูกจิตสำนึก ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง (คู่มือหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา 2561, หน้า 1 - 6.)

โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญที่มีหน้าที่จัดการให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดี กระบวนการพัฒนานักเรียนได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตราที่ 24 (4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษารองคมนตรี, 2545 : 5 - 45.)

เพื่อเป็นการตอบสนองยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จึงมีนโยบาย

ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนสุจริตให้เป็นรูปธรรมตามแนวนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ต่อไป

จากสภาพปัญหาในปัจจุบันและข้อมูลดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนธรรมยานประยุต ได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตของนักเรียน จึงได้ขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ขึ้น โดยมีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความรู้ตามหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา เรียนรู้หลักการปฏิบัติตน และสามารถปฏิบัติตนเป็นคนดีมีคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และเพื่อสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมส่งเสริมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งาม

โรงเรียนธรรมยานประยุต ได้เล็งเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ตามแนวนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด หลังจากที่ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสุจริตแล้วนั้น โรงเรียนธรรมยานประยุต มีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนสุจริตให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนที่เป็นวัยเด็กเป็นวัยที่พร้อมรับการเรียนรู้ สามารถอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีมีหัวใจสุจริต ที่มีการออกแบบกิจกรรมที่เป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ตามหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นการปรับฐานความคิดสู่ความสุจริต ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติตนไม่ทนต่อการทุจริต และได้ออกแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงที่เป็นกระบวนการเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 5 ประการ คือ ทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เสริมสร้างนักเรียนประพฤติตนเป็นคนดีมีหัวใจสุจริต มีพฤติกรรมไม่ทนต่อการทุจริตกลายเป็นวัฒนธรรมการต่อต้านการทุจริต ให้เป็นบุคคลที่จรรโลงความสุจริต ผดุงความสุจริต และสร้างสังคมแห่งความสุขบนฐานความสุจริตให้ยั่งยืนต่อไป

2. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษาปีการศึกษา 2563 - 2564 ในครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้ ทำให้ทราบผลการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ปีการศึกษา 2563 - 2564 เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุง ดำเนินงานของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้น ทำให้ทราบข้อมูลปัจจัยเบื้องต้น

ในการดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการประเมินไปใช้พัฒนางานในปีการศึกษาต่อไป ทำให้ทราบกระบวนการในการดำเนินโครงการว่าปรับปรุงกระบวนการขั้นตอนใด เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการในการดำเนินงานในปีการศึกษาต่อไป ทำให้ทราบผลผลิตของการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) เพื่อนำผลการประเมินประกอบการตัดสินใจในการดำเนินโครงการในปีการศึกษาต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 มีวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1
3. เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1
4. เพื่อประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1

4. ขอบเขตของการประเมินโครงการ

4.1 กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ใช้การเก็บข้อมูล โดยเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1. ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คือ ข้าราชการครู เจ้าหน้าที่ และนักการภารโรงที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ในปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564 จำนวน 6 คน

2. นักเรียน คือ นักเรียนโรงเรียนธรรมยานประยุต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 คือ ปีการศึกษา 2563 จำนวน 37 คน และปีการศึกษา 2564 จำนวน 40 คน

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ในครั้งนี้ ประยุกต์ใช้การประเมินตามรูปแบบ CIPP model ของสตีเฟลเบิร์ก มีรูปแบบการประเมิน 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านบริบท (Context Evaluation : C)
- 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I)
- 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P)
- 4) ด้านผลผลิต (Product Evaluation : P)

4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการประเมิน

4.3.1 ประเมินด้านบริบท คือ ด้านสภาพแวดล้อมด้านความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายของโรงเรียน

4.3.2 ประเมินด้านปัจจัยนำเข้า คือ ด้านปัจจัยเบื้องต้น (ด้านเตรียมความพร้อมและคุณภาพ ด้านความเหมาะสม และความเพียงพอของสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และด้านกิจกรรมของโครงการ)

4.3.3 ประเมินด้านกระบวนการ คือ กระบวนการดำเนินงาน ความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรค

4.3.4 ประเมินด้านผลผลิต คือ 1) ผลการประเมินคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตของผู้เรียน 2) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาขึ้น

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมยานประยุต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลา 2 ปีการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 ถึงปีการศึกษา 2564

4.4 ขอบเขตด้านสถานที่

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ในครั้งนี้ดำเนินการที่โรงเรียนธรรมยานประยุต หมู่ที่ 15 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27000 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

5. ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้ประเมินคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากผลการประเมิน ดังนี้

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทราบผลการประเมินและการดำเนินงานประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต)

5.2 เป็นสารสนเทศในการตัดสินใจพัฒนาโครงการ การปรับปรุงแก้ไข และวางแผนการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ต่อไป

5.3 เป็นสารสนเทศในการกำหนดหรือออกแบบกิจกรรมและรูปแบบของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5.4 เป็นแนวทางในการดำเนินงานของโรงเรียนในการขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตแก่ผู้เรียน

5.5 เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ตามเหมาะสมหรือสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนธรรมาภิบาลประยุกต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1

2. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ของโรงเรียนธรรมาภิบาลประยุกต์

3. ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ข้าราชการครู เจ้าหน้าที่ธุรการ และนักการภารโรง ที่ปฏิบัติหน้าที่และร่วมขับเคลื่อนโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ในโรงเรียนธรรมาภิบาลประยุกต์

4. โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) หมายถึง โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) ของโรงเรียนธรรมาภิบาลประยุกต์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ซึ่งโครงการมีความปลอดภัยเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตแก่นักเรียน

5. การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการได้มาซึ่งสารสนเทศด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต นำไปเทียบกับเกณฑ์

ที่กำหนดเพื่อตัดสินการประเมินและหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินการโครงการ โดยใช้วิธีการประเมินตามรูปแบบซีป (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลบีม ประเมิน 4 ด้าน คือประเมินผลการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) โดยใช้แบบจำลอง CIPP model ในการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านบริบท (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินด้านสภาพแวดล้อมด้านความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายของโรงเรียน

5.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ทั้งด้านเตรียมความพร้อมและคุณภาพ ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และด้านกิจกรรมของโครงการ

5.3 ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) หมายถึง การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงาน ความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรค ที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง แก้ไข (Action)

5.4 ด้านผลผลิต (Product Evaluation) หมายถึง การประเมินผลผลิตที่ส่งผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ได้แก่

5.4.1 ผลการประเมินคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตของนักเรียน หมายถึง นักเรียนปฏิบัติตนหรือมีคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต ตามเกณฑ์การผ่านที่ 3.51 ขึ้นไป หรือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไป

5.4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาขึ้น ตามเกณฑ์การผ่านที่ 3.51 ขึ้นไป หรือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไป

6. คุณลักษณะโรงเรียนสุจริต หมายถึง คุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนสุจริต คือ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต)

7. กิจกรรม 2 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ในการประเมินผลผลิตที่ส่งผลสัมฤทธิ์ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริตของนักเรียน มีดังนี้ 1) กิจกรรมมิติที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ 2) กิจกรรมมิติที่ 2 การประยุกต์องค์ความรู้สู่การปฏิบัติ”

โดยกิจกรรมมิติที่ 1 การสร้างองค์ความรู้ มี 2 กิจกรรมย่อย คือ

1) กิจกรรม SMART CLASS เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา และมีการเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 5 ประการ คือ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ

2) กิจกรรม SMART KIDS เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 5 ประการ และมีการเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 5 ประการ คือ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ

กิจกรรมมิติที่ 2 การประยุกต์องค์ความรู้สู่การปฏิบัติ มี 4 กิจกรรมย่อย คือ

1) กิจกรรมหนุนย่อยรักษ์โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 4 ประการ ได้แก่ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสาธารณะ

2) กิจกรรมหนุนย่อยร้อยความดี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 5 ประการ ได้แก่ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง และมีจิตสาธารณะ

3) กิจกรรมธนาคารความดี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 4 ประการ ได้แก่ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และอยู่อย่างพอเพียง

4) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะโรงเรียนสุจริต 4 ประการ ได้แก่ มีทักษะกระบวนการคิด มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และอยู่อย่างพอเพียง

8. ความพึงพอใจ หมายถึง การแสดงความรู้สึกรับรู้ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาขึ้น